

Forfatter: Lange, Julius Henrik

Titel: BREV TIL: Brandes, Georg FRA: Lange, Julius Henrik (1862/1863)

Citation: Lange, Julius Henrik: "BREV TIL: Brandes, Georg FRA: Lange, Julius Henrik (1862/1863)", i *Julius Lange - breve fra hans ungdom*, Nordiske, s. 94. Onlineudgave fra Danmarks Breve: <https://tekster.kb.dk/text/letters-002252486-000-shoot-L0022524860000013.pdf> (tilgået 26. april 2024)

Anvendt udgave: Julius Lange - breve fra hans ungdom

Ophavsret: Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

[Læs Public Domain-erklæringen](#)

Fredag Aften.

Kjære Georg! Der er den Vanskelighed — Ubekvemmelighed vilde Madvig kalde det — ved Michelangelo, at han paa den ene Side er den aldeles ensomme Mand og paa den anden Side vel af alle Kunstnere har øvet den stærkeste, mest paaviselige og soleklare Indflydelse paa sin Samtid og Eftertid.

Han var, som Rafael kaldte ham, ensom som Bøddelen. Han er saa ensom, som Delaroche har malt ham i Hemicyclen. Ikke alene de ydre Omstændigheder og Kjendsgjæringer viser det: at han ingen Skole i egentlig Forstand havde; at han, da han indlod sig paa at bygge Peterskirken, forlangte og fik en pavelig Bulle for, at hans Vilje til evig Tid skulde være den ene herskende ved Bygningen; at han kastede Florentinerne ned af Stilladset i det sixtinske Kapel, stak Nøglen i Lommen og ganske alene derinde skabte Verden i 22 Maaneder (hvilket menneskelig talt næsten er et større Mirakel end at Vorherre skabte den i sex Dage); men selve hans Kunst, selve de Figurer, han har skabt, bærer Ensomhedens Stempel; hans allerbedste Værker, Profefeterne og Sibyllerne er, om man vil, Portræter af ham selv, af den ensomme Fordybelse i sig selv, som er saa uendelig forud for hans Tid, fordi den er ude af al Tid.

Han omfattede begge Ensomhedens Sider, baade den positive, at han helt inde var sig selv, og den negative, at han var helt løsrevet fra det Udenomværende s. 95..... Ensomhedens Særkjender er paa Retten Uforstyrrethed, Storhed, Helhed; paa Vrangen Vilkaarlighed, Egensindighed, Særhed. Han viser os vel tydeligere end nogen Anden baade dens Ret- og dens Vrangside.

Forholdet til hans Fortid ligger deri, at Forstaaelsen og Benyttelsen af det Objektive i naturalistisk Retning maatte være mere mangesidigt og fuldstændigt gjenarbejdet end ét Menneske kunde gjøre det. Forholdet til hans Samtid ligger i den forunderlige Tiltrækningskraft, som netop den ensomme Aand udøver over Aanderne af anden Rang. Forholdet til hans Eftertid beror paa, at denne Eftertid — den moderne Tid — netop er Ensomhedens, det Løsrevnes, det Enkeltes Tid. Men det almindelige Slægtmærke for Ensomhedens Tid kan, da Slægt og Tid netop er Modsætningerne til den ensomme Individualitet, kun fremvise Ensomhedens Vrangside, Egenvilje og Mangel paa Sammenhold. Derfor har Michelangelo paadraget sig den stadige Beskyldning, at hans Exempel virkede uheldigt paa Kunsten; derfor blev han Roccocoens Fader.

Nu véd Du det.

Hvorefter alle Vedkommende sig allerunderdanigst have at rette.

Givet paa Nr. 4 paa Ehlers' Collegium.

Julius Henrik Lange.

Til Michel-Angelo Buonaroti.

Georg Brandes.

s. 96 Det her følgende Brudstykke af et Brev er, som Indholdet viser, nedskrevet efter Læsningen af en Artikel, betitlet Hyrdedrengen (Ill. Tid. 21. December 1862, men skrevet to Aar før), under hvilken Redaktionen havde sat Mærket Sj., hvad skulde betyde studiosus juris, en Benævnelse, jeg dengang førte. Brevet er afbrudt midt i og Texten giver Plads for et stort Hovede af en Mand med Cigar i Munden og Hatten paa Snur.

Gode Sj.! (?)

Jeg er i dette Øjeblik ankommet fra Himmerig — Du anser mig vel ikke for gal. Jeg mener naturlidvis ikke det rigtige Himmerig, men kun det foreløbige, hvor jeg søger den timelige og ikke den evige Hvile — og der paa Himmerig fandt jeg Illustreret Tidende, hvori jeg læste en lille Historie, som umulig kan være mere end en 5 Dalers Penge værd. Det glædede mig, at Du dog har forregnet Dig lidt, idet Du har solgt din og din Muses Førstefødte som Slave til Magnus og Delbanco. Da jeg havde læst den, følte jeg en blid Længsel efter at tale med dens Forfatter, en Længsel, som Du og andre tænksomme Læsere vist tidt kan føle Magen til ved Læsningen af Shakespeare, Sofokles og Andre. Hvis jeg havde troet paa Heibergs berygtede Paradox, at naar Digterens Værker er i Himmerige, maa han selv være i Helvede, saa havde jeg bare behøvet at gaa tvers over Skindergade og søge Dig i Kafeen ligeoverfor; men jeg har aldrig troet paa det, og jeg antager, at s. 97 Du ved at bevise dit Alibi iaften, vil kunne levere et glimrende faktisk Bevis imod dette Paradox og derved — maaske ligesaa meget som ved din sidste Afhandling om Romeo og Julie — gjøre Epoke udi Æsthetiken. At gaa ned i Laxegade forekom mig for umageligt — derimod at skrive Dig et Brev til, det var baade mageligt og originalt. Siden Brevet paa en Maade kommer fra Himmerig, kan Du jo betragte det som et Slags «Gjengangerbrev». Jeg maa først og fremmest tilbagekalde

Man vil have agtet paa, hvor hyppigt Heibergs Navn og Værker forekommer i Langes skriftlige som mundtlige Udtalelser i hin Periode. Vi elskede og beundrede ham begge to; men naar Lange dog var til en vis Grad polemisk stemt imod ham, laa det i, at Heiberg, der i levende Live saa længe havde været Smagens

Diktator i Danmark og i denne Egenskab var bleven ubetinget anerkjendt selv af dem, der som Kierkegaard paa andre Omraader undergravede hans Autoritet ved Polemik, nu umiddelbart efter sin Død havde naaet den mest ubetingede Anseelse, han maaske nogensinde havde nydt. Navnlig havde Professor Rasmus Nielsen da sat sin hele mægtige Indflydelse ind paa at faa fastslaaet den Opfattelse, at Heiberg som Tænkter ikke mindre end som Digter var «en Stjerne af første Rang».

Det var ikke altid, at vore Meningsforskjelligheder blev drøftede i en let og spøgende Tone. Saasomt s. 98det religiøse eller religiøst filosofiske Omraade berørtes, forstod ingen af os Spøg. Og Forskjellen mellem vore Standpunkter traadte i disse Aar stadigt tydeligere frem. Lange holdt vedblivende energisk fast ved Orthodoxien. Jeg selv stred en meget haard Kamp for at naa til Klarhed og Ro. Hvad jeg mod Lange gjorde gjældende var omtrent denne Tankegang: De fleste intellektuelt Udviklede, der anser sig for troende, er blevene overbeviste igjennem en Reflexion, nemlig den, at Reflexionen som saadan er uendelig, den filosofiske Vej umulig, saa det er en Nødvendighed at tro. Deres Hoved overbeviser deres Hjerte, som Young tilstaar det om sig selv. Men dette er ikke Tro; thi det er ingen Grebethed. Resten af dem sætter, efterat have arbejdet sig træet i Grubleri og af Frygt for den Følelse af Ubeskyttethed og Forladthed, som Pantheismen medfører, Viljen ind og vil tro. Men dette er ingen Tro; thi det er ingen Grebethed. Troen er noget, Ingen kan give sig selv hverken gjennem Reflexion eller gjennem Vilje. Og ligesaa lidt kan Nogen naa til den gjennem en ubevidst Fornemmelse af Sandheden (f. Ex. i det Nye Testaments Ord); thi det sømmer sig ikke for en fri Aand at adlyde uvisse Rørelser. Troen kan kun gives mirakuløst; det er ogsaa det sande kristelige Standpunkt. Mennesket kan moralsk optugte sig selv; men religiøst maa det vente, til det faar et Kald, der tydeligt viser sig at være gudsendt; ja det er udtrykkeligt Menneskets Pligt her at stampe mod Braadden s. 99og ikke af Træthed eller halv Tænkning lade sig drive ind i en Usandhed.

Naar nu Julius Lange overfor denne Tankebevægelse stadigt hævdede, at han umiddelbart fornå Kristendommens Sandhed, idet han kjendte til en indre Gudsunderstøttelse — saa kunde det fremkalde meget heftig Modsigelse fra min Side, ja en Indignation, som jeg dog ikke gav Luft. Thi jeg var fuldt og fast overbevist om, at han var hildet i pur Illusion, og jeg hævdede jævnligen overfor ham, at det kun for en Personlighed af aldeles eminent Reflexion kunde have nogen Betydning, om han troede paa Gud rent theistisk eller paa Christus tillige. Jeg hadede hans Grundopfattelse, skjønt jeg elskede ham selv. Undertiden brugte vi skarpe Udtryk mod hinanden, naar han lod mig forstaa, at jeg gik ad Fortabelsens Vej, medens jeg bebrejdede ham «haardnakket Trods mod den soleklare Sandhed i Kraft af en Fruentimmer-Tænkning, der fører til det argeste Nonsens.» I Regelen førte dog hver af os sin Sag mod den anden med alle de Hensyn, som vort stærke og ualmindelige Venskab dikterede os. Jeg for min Del var aldrig den Angribende, og min Sandhedssøgen kunde rent i Almindelighed ikke indgyde Lange nogen Uvilje. Vi var desuden begge lige overbeviste om Jeg'ets indre Uendelighed og forstod derfor i den egentlige Grundanskuelse fuldstændigt hinanden. Jeg stillede mig f. Ex. ved Siden af en Stol og spurgte Lange, om han som jeg følte det Vanvittige i, at jeg, denne s. 100Uendelighed, tillige saaledes er noget Endeligt, at Stolen og jeg, vi to er to Gjenstande. — Med ingen Følelse er jeg mere fortrolig, svarte han, hvilken Komik er der ikke i den Forestilling, at jeg, der omspænder Tid og Rum, for Tiden befinder mig en halv Mil fra Præstø! Det rørte ham, da jeg en Dag sagde til ham, at Nødvendigheden af Søvn var min Sorg, og talte om «det Fortvivlede i, at Mennesket maa afbryde sin Klarhedsstræben for at sove.» Han studsede ved dette, at Livet for mig var Klarhedsstræben — uden iøvrigt at nære nogen Sympathi for denne Livsopfattelse.

Vistnok allerede i 1862, i ethvert Tilfælde i 1863, var vi begge blevene Medlemmer af en større Diskussionsforening af Studerende, i hvilken der en Gang ugentlig eller en Gang hver fjortende Dag holdtes Foredrag, som underkastedes Drøftelse. En Mængde af senere bekjendte Personligheder var Medlemmer af den. Octavius Hansen plejede at dirigere vore Møder. Vilhelm Thomsen, Filologen, Brødrene Scharling, de senere Professorer, Nørregaard, den senere Folkehøjskoleforstander, Brødrene Zeuthen, Matematikeren og Præsten, og en halvhundred andre var Medlemmer. Julius Lange plejede satirisk at kalde dette Selskab Intelligensens Aroma. Han holdt her et morsomt Foredrag om Monumenter, hvis Resultat imidlertid af en Tilstedeværende skjemtstomt sammenfattedes saaledes, at efter Langes Opfattelse havde Manden enten fortjent sit Mindesmærke, og da var det overflødig, da han sagtens vilde huskes uden det, eller han havde s. 101ikke fortjent det, og da var det endnu mere overflødig.

Vi saa i Sommeren 1863 megen Kunst i Forening. Et mægtigt Indtryk paa os gjorde især den ældre Bissens atten smukke Statuer paa Dronningens Trappe. Efter Sædvane foretog vi en Fodtur, denne Gang i Nordsjælland, og tilbragte en Dag hos Digteren Frederik Paludan-Müller i Fredensborg, i hvis skjemtstomme og lunerige Samtale mangt et Træk og Glimt var beslægtet med den Humor, som fortryllede mig hos hans Søstersøn. Da vi forlod Digterens Hus efter en Dag tilbragt i den fineste Harmoni og under den saa sjældne Følelse af Lykke, svarte Lange paa mit Udbrud om Frederik Paludan-Müllers Elskværdighed disse Ord, hvis Tonefald er blevet liggende i mit Øre: «Ja, Jorden er blød i Danmark.»

Den Sommer dvælede vi hyppigt ved en Plan, vi havde lagt, til Julen 1863 at debutere i Fællesskab med en Bog, der skulde indeholde en Række Afhandlinger af os begge. Det blev først ganske nøje overvejet hvad hver af os skulde bidrage til Værket, og Lange var temmelig kjed af, at jeg ønskede Indledningen til en Afhandling om Den tragiske Skjæbne, der nylig havde indbragt mig Universitetets Guldmedaille, optaget deri — han fandt den altfor lærd og populær — tilsidst blev vi enige om et Indhold; men saa opstod

Spørgsmaalet, hvorledes vi skulde faa Bogen ud. Jeg tvivlede højlign paa, at vi vilde finde en Forlægger. Men Lange sagde: Hvad! tror Du ikke, s. 102 Forlæggeren strax vil se, at han har to ankehende Forfattere for sig! Da Alt var aftalt, gik Planen i Glemme hos os begge. Lange forlovede sig i November 1863, og samme Maaned bragte Frederik den Syvendes Død og truende Udsigter for Land og Rige. Snart blev han indkaldt til Soldat og kom som Aspirant til Reserve-Officers-Skolen i Kastellet.